

Gelijke kansen binnen de economie

Niet gehoord, slecht behandeld & onderbetaald

Vrouwen overal ter wereld ondervinden discriminatie, armoede en geweld, simpelweg omdat zij vrouwen zijn. Deze ongelijke positie, of genderongelijkheid, werkt door binnen alle aspecten van hun leven. Dit benadeelt dus ook hun economische positie, bijvoorbeeld of zij een goede baan kunnen vinden en een eerlijk salaris. Deze ongelijke economische positie is niet alleen oneerlijk voor vrouwen en in strijd met mensenrechten, het ondermijnt ook duurzame ontwikkeling en het realiseren van de duurzame doelen (SDGs). Het verbeteren van de positie van vrouwen is dus niet alleen in het belang van vrouwen, investeren in vrouwen loont – voor iedereen. Deze paper zal ingaan op economische rechten. Bijvoorbeeld het recht op eerlijk werk, het recht op gelijke betaling of het recht op land of adequate huisvesting. Dit zijn de rechten die vooral vrouwen die in armoede leven vaak moeten missen. Ook vrouwen die discriminatie ondervinden vanwege andere aspecten van hun identiteit – zoals leeftijd, religie of etniciteit – hebben vaak te maken met nog grotere barrières voor het realiseren van deze rechten.

De gevolgen van onbetaalde zorgtaken en huishoudelijk werk

Wereldwijd spenderen vrouwen en meisjes een disproportioneel aandeel van hun tijd aan (onbetaalde) zorgtaken, vergeleken met mannen. Onbetaalde zorgtaken zijn alle activiteiten die worden uitgevoerd binnen het huishouden of binnen de gemeenschap, zoals water halen, bereiden van voedsel, zorg dragen voor kinderen, ouderen en zieken en huishoudelijke taken. Deze taken worden vaak niet erkend, niet gewaardeerd en worden niet gezien als 'echt' werk. Hierdoor hebben vrouwen minder tijd voor betaald werk, om te studeren, of om voedsel te verbouwen voor eigen gebruik of vermarkting. Maar ook om rechten te claimen en deel te nemen aan (politieke) besluitvorming.

Vrouwen die naast hun onbetaalde zorgtaken werken, hebben te maken met een 'dubbele zorglast'. Zij werken buiten de deur én zij werken thuis. Onbetaalde zorgtaken beperkt vrouwen in hun keuzevrijheid. Zij moeten genoeg nemen met informele, parttime of slecht betaalde banen. Financiële afhankelijkheid beperkt hun positie en maakt het bijvoorbeeld ook lastiger om een geweldadige partner te verlaten. Dit wordt nog eens versterkt door patriarchale, sociale en culturele normen en ideeën rond de rol van de vrouw binnen het huishouden en in de maatschappij. Bijna alle vrouwen wereldwijd dragen de last van onbetaalde zorgtaken, maar vrouwen die in armoede leven worden vooral getroffen. Zij spenderen een groot deel van hun dag aan deze taken, vanwege het gebrek aan publieke diensten en infrastructuur.

Op het platteland

Vrouwen zijn vaak verantwoordelijk voor een groot deel van de voedselproductie in ontwikkelingslanden en spelen zo een belangrijke rol in de voedselzekerheid van hun gezin en gemeenschappen. Toch tellen zij vaak niet mee binnen de economie, er wordt niet in deze vrouwen en hun voedselproductie geïnvesteerd. Zo hebben zij meer moeite om een bedrijf op te starten en om hun producten te verkopen. Vanwege gender discriminatie hebben zij vaak slecht toegang tot land, tot leningen en kredieten of tot infrastructuur. En zij worden niet gehoord in besluitvormingsprocessen en kunnen dus geen invloed uitoefenen over belangrijke beslissingen. Daarbij, vanwege hun overgrote aandeel aan onbetaalde zorgtaken hebben zij ook niet de kans om hun productiviteit te verhogen of om bijvoorbeeld een training te volgen. Zorgwekkend is ook dat deze taken alleen maar toenemen. Bijvoorbeeld door de gevolgen van klimaatverandering, zoals overstromingen en droogte. Maar ook vanwege de activiteiten van internationale bedrijven wanneer zij onvoldoende rekening houden met mensenrechten, en zorgen voor vervuiling en landroof. Zo wordt het bijna onmogelijk voor vrouwen om hun economische positie te verbeteren.

Onderbetaald en slechte omstandigheden

Vrouwen werken vaker dan mannen in sectoren waar het salaris en de arbeidsomstandigheden slecht zijn. Bijvoorbeeld in de kleding- en textielsector of in de landbouw. Hun arbeidsrechten worden amper beschermd – omdat zij niet onder arbeidswetgeving vallen. Of omdat wetten slecht geïmplementeerd of gehandhaafd worden. Dit betekent dat zij geen gebruik kunnen maken van de ziektewet, zwangerschapsverlof en dat zij geen lid kunnen worden van een vakbond. Hierdoor worden zij blootgesteld aan ernstige mensenrechtenschendingen. Soms hebben zij zelfs te maken met (seksueel) geweld op de werkvloer. Vrouwen in ontwikkelingslanden zijn het meest kwetsbaar voor uitbuiting binnen globale ketens. Denk bijvoorbeeld aan Rana Plaza, de textielfabriek in Bangladesh die instortte, waardoor 1100 mensen overleden, voornamelijk vrouwen en kinderen. Dit liet duidelijk zien onder welke afschuwelijke omstandigheden vrouwen vandaag de dag werken, binnen de ketens van grote internationale bedrijven. En hoe lastig hun toegang tot gerechtigheid nog is.

Invloed van macro-economisch beleid

De economische positie van vrouwen wordt beïnvloed door macro-economisch beleid. Bijvoorbeeld hoe overheden het belastingstelsel inrichten of hoe zij handels- en investeringsverdragen afspreken. Belastinginkomsten zijn nodig voor investeringen in publieke diensten en infrastructuur, zoals kinderopvang en watervoorziening. Maar op dit moment werkt fiscaal beleid nog vaak nadelig voor ontwikkelingslanden. Bedrijven ontwijken belasting middels fiscale constructies of belastingverdragen die zo zijn ingericht dat bedrijven minder belasting hoeven betalen. Ontwikkelingslanden lopen nu veel geld mis waardoor zij niet kunnen investeren in publieke voorzieningen en infrastructuur. Wanneer dit soort voorzieningen niet aanwezig zijn of van slechte kwaliteit, zijn vrouwen de klos. Ook privatisering en bezuinigingen dragen bij aan slechte kwaliteit van of het verdwijnen van publieke diensten, waardoor vrouwen de gaten op moeten vullen.

Handel- en investeringsbeleid bepaald ook op welke manier de rechten van gemeenschappen in het Globale Zuiden, en dus vrouwen, beschermd worden tegenover die van machtige bedrijven en overheden. Op dit moment wordt er bij het afsluiten van handelsverdragen of investeringen weinig rekening wordt gehouden met de gevolgen hiervan voor vrouwen. Ook zijn er bijna geen mogelijkheden om bedrijven tot verantwoording te roepen. Zeker niet als vrouw uit een arme gemeenschap tegenover een machtig internationaal bedrijf.

Hoe kunnen we de economische én maatschappelijke positie van vrouwen versterken?

Maatschappelijke organisaties

Allereerst, moet het mogelijk zijn voor vrouwen om voor hun positie op te komen, zodat zij zelf *empowered* zijn voor het bewerkstelligen van verandering. Steeds meer vrouwen doen dit ook, ondanks toenemende repressie in veel landen. Vrouwenrechten- verdedigers, -organisaties en -bewegingen spelen een grote rol in het beschermen en het bevorderen van vrouwenrechten en gendergelijkheid. Zij kunnen vrouwen verenigen (want samen sta je sterker) en zo invloed uitoefenen op het beleid en de praktijken van overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven.

Overheid

Overheden hebben een belangrijke rol te spelen. Zij moeten ervoor zorgen dat al het beleid zo ontworpen wordt dat vrouwenrechten beschermd zijn, middels het instellen van 'gender markers'. Ook moeten zij bedrijven verantwoordelijk stellen voor het uitvoeren van gepaste due diligence om negatieve gevolgen voor vrouwen te voorkomen. Daarnaast kunnen zij ook investeren in het verbeteren van de (economische) positie van vrouwen. Bijvoorbeeld door te investeren in landrechten voor vrouwen of goede publieke diensten en het wegnemen van barrières. En zij kunnen natuurlijk vrouwenrechtenverdedigers, organisaties en bewegingen ondersteunen.

Private sector

Bedrijven hebben een verantwoordelijkheid, om zich aan internationale en lokale wetten te houden, mensenrechtenverdragen en internationale richtlijnen, zoals de UNGP's, OESO richtlijnen en ILO conventies, om negatieve gevolgen voor vrouwen tegen te gaan. Zij dienen dit te doen door het uitvoeren van gepaste due diligence binnen hun keten.

Maar het belangrijkste is om patriarchale, sociale en culturele normen aan te pakken en zo ervoor zorgen dat traditionele ideeën over de rol van de vrouw verdwijnen. Maak bijvoorbeeld zichtbaar in macro-economische data hoeveel tijd vrouwen kwijt zijn aan onbetaalde zorgtaken. En zorg zo dat het erkent én gewaardeerd wordt. Pak machtsongelijkheid aan en betrek mannen (en traditionele) leiders zodat zij ook hun steentje bijdragen. Zorg ervoor dat vrouwen aanwezig zijn in de ruimtes waar beslissingen worden genomen en dat zij daadwerkelijk invloed hebben.

Wat doet ActionAid?

ActionAid ondersteunt vrouwen overal ter wereld bij het claimen van hun rechten. Wij verenigen vrouwen of steunen bestaande groepen, netwerken en coöperaties zodat zij samen hun rechten kunnen opeisen. Met gebundelde krachten staan vrouwen sterker bij belangrijke onderhandelingen, voor een beter loon in de fabrieken of voor het recht om land te bezitten en optimaal te gebruiken. Ook steunen wij voorvechters van vrouwenrechten, lokale vrouwenbewegingen en organisaties. In binnen en buitenland roepen wij overheden op om te investeren in het (land)rechten van vrouwen. Maar ook bijvoorbeeld in duurzame ontwikkeling van het platteland en goede publieke voorzieningen en infrastructuur. Daarnaast vragen wij van overheden en bedrijven dat zij hun verantwoordelijkheden nemen om ervoor te zorgen dat zij vrouwenrechten niet benadelen. Onbetaalde zorgtaken van meisjes en vrouwen krijgen door onderzoek en actie van ActionAid steeds meer erkenning.